

Pomniki zeszyły z cokołów

RODZAJ LEKCJI:

lekcja plenerowa

GRUPA WIEKOWA:

szkoła podstawowa klasy 4–8

METODA PRACY:

praca w grupach, zadanie domowe, prezentacja ustna

CZAS TRWANIA:

10 minut na wprowadzenie do tematu w czasie lekcji poprzedzającej; przygotowanie przez uczniów prezentacji (zadanie domowe) oraz dwie godziny lekcyjne na przeprowadzenie części właściwej (w plenerze).

W SKRÓCIE:

Grupy uczniów opracowują historię wylosowanego pomnika stojącego na Trakcie Królewskim w Warszawie ► w czasie lekcji plenerowej wcielają się w rolę pomnika i opowiadają „swoją” historię.

CELE LEKCJI:

Zwrócenie uwagi uczniów na różnorodność warszawskich pomników oraz na ich dzieje. Podkreślenie również, że pomniki budzą emocje z uwagi na postać lub wydarzenie, które upamiętniają, oraz miejsce/otoczenie, w którym się znajdują.

UWAGI:

Ze względu na formułę zajęć związaną ze spacerem po Krakowskim Przedmieściu, zalecane jest ich przeprowadzenie cieplejszą porą roku. Zajęcia można dowolnie rozbudowywać, np. dodając pomniki, biorąc pod uwagę te znajdujące się bliżej okolicy szkoły lub dodając wspomnienie o pomnikach, które nie istnieją (np. zostały rozebrane).

Na potrzeby scenariusza przyjęto formułę prezentacji w pierwszej osobie – pomniki jakby mówią o sobie. Sposób prezentacji można zastąpić innym.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

Wzory materiałów do wydrukowania przez nauczyciela zamieszczone są na końcu scenariusza w części *Pomoce dydaktyczne*.

- Cztery karteczki, a na każdej nazwa jednego z pomników oraz polecane opracowania.
- Karty pomników – karty pracy do wypełnienia przez uczniów w trakcie kompletowania informacji o wylosowanym pomniku.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. ZAJĘCIA POPRZEDZAJĄCE:

W trakcie końcowych 10 minut lekcji nauczyciel zapowiada zajęcia plenerowe – spacer po Trakcie Królewskim (Krakowskim Przedmieściu i placu Zamkowym). Krótko objaśnia uczniom znaczenie historycznego szlaku, zwraca ich uwagę na stojące wzdłuż niego liczne pomniki. Zadaniem każdego z monumentów jest upiększenie miasta oraz przypomnienie o ludziach i wydarzeniach w znaczny sposób wpływających na historię i kulturę.

Nauczyciel podkreśla, że pomniki posiadają jeszcze inną cechę – interesujące dzieje (np. były niszczone, konserwowane, budziły radość i niechęć). Wyjaśnia uczniom, że ich rolą będzie „ożywić” niektóre pomniki (wcielić się w nie) i w krótkiej opowieści przybliżyć słuchaczom „swoje” dzieje.

W czasie zajęć uczniowie dzielą się na mniejsze zespoły i losują kartkę z nazwą jednego z poniższych monumentów wraz z polecanymi opracowaniami:

- **POMNIK MIKOŁAJA KOPERNIKA,**
- **POMNIK JÓZEFA PONIATOWSKIEGO,**
- **POMNIK ADAMA MICKIEWICZA,**
- **KOLUMNA ZYGMUNTA III WAZY.**

Następnie każdy uczeń otrzymuje kartę pomnika z poleceniami do wykonania podczas kompletowania opisu historii pomnika. Aby ją uzupełnić, uczniowie powinni skorzystać z opracowań dostępnych w bibliotece oraz w Internecie.

Uczniowie proszeni są o zabranie ze sobą na spacer notesów oraz długopisów.

2. PRZEBIEG ZAJĘĆ W PLENERZE:

Proponowane miejsce rozpoczęcia wyprawy na Krakowskim Przedmieściu to pomnik Mikołaja Kopernika, a zakończenia to Kolumna Zygmunta na placu Zamkowym.

1. O CZYM MÓWIĄ POMNIKI (80 minut):

Po przybyciu na miejsce rozpoczęcia zajęć, nauczyciel objaśnia uczniom ich przebieg: wylicza kolejność przystanków (kolejne pomniki) na trasie spaceru oraz wręcza każdej osobie po jeszcze jednej karcie pomnika. Informuje, że w czasie następujących po sobie prezentacji historii pomników zadaniem słuchaczy jest notować informacje zgodnie z wytycznymi karty (dzięki temu nauczyciel ma możliwość oceny zaangażowania uczniów w czasie lekcji).

Następnie oddaje głos zespołowi, który wylosował pomnik Kopernika. Uczniowie wcielają się w rolę pomnika i opowiadają „swoją” historię. Po skończonej prezentacji wszyscy uczniowie przechodzą pod kolejny pomnik – Poniatowskiego – aby tam mógł zaprezentować się następny zespół. Trasa jest kontynuowana aż do Kolumny Zygmunta – ostatniego pomnika na trasie.

2. UPAMIĘTNIĆ, ALE JAK? (10 minut):

Po prezentacji wykonanej przez ostatnią grupę nauczyciel wraz z uczniami podsumowuje zajęcia. Rozmawia z nimi na temat znaczenia pomników i zaskakujących ustaleń. Zadaje pytanie: który z pomników jest im najbliższy? Która historia była najciekawsza? Który pomnik wydaje się najładniejszy? Jaki sens uczniowie widzą w stawianiu pomników? Czy jest jakaś postać, która według nich zasługuje na pomnik na Trakcie Królewskim lub w sąsiedztwie? A może są inne formy upamiętniania niezwykłych osób?

(Opcjonalnie: jeżeli czas na to pozwala, temat pomników i upamiętniania można kontynuować w trakcie kolejnej lekcji – w klasie. Uczniowie, w tych samych zespołach, wcielają się w rolę komitetów społecznych, chcących upamiętnić jakąś ważną współczesną lub historyczną postać: wskazują osobę, uzasadniają swój wybór, opracowują koncepcję pomnika, lokalizację, a następnie przedstawiają swoje pomysły na forum klasy. Propozycje są dyskutowane).

BAZA WIEDZY DLA PROWADZĄCEGO ZAJĘCIA:

HASŁA KLUCZOWE:

ZABYTEK

Obiekt ruchomy lub nieruchomy, a także zespół obiektów lub miejsc, które stanowią świadectwo epoki albo zdarzenia i mają wartość historyczną, naukową, kulturalną, artystyczną i z tej racji podlegają ochronie prawnej. (Definicja wg Encyklopedii PWN).

POMNIK

Posąg, obelisk, płyta itp., wzniesione ku czci jakiejś osoby lub dla upamiętnienia jakiegoś wydarzenia. (Definicja wg Słownika języka polskiego).

TRAKT KRÓLEWSKI

Najbardziej reprezentacyjna trasa Warszawy rozpoczynająca się na placu Zamkowym, biegnąca Krakowskim Przedmieściem, Nowym Światem w kierunku Wilanowa. Prócz zabytkowych budowli – kamienic, świątyń, pałaców – wzdłuż Traktu zlokalizowane są liczne pomniki. Najstarszy z nich to Kolumna Zygmunta III Wazy. W 1994 roku, decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej, Trakt został uznany za pomnik historii.

WAŻNIEJSZE INFORMACJE NA TEMAT OMAWIANYCH W SCENARIUSZU POMNIKÓW:

POMNIK MIKOŁAJA KOPERNIKA:

- Pomnik upamiętnia polskiego astronoma Mikołaja Kopernika, autora epokowego dzieła *O obrotach sfer niebieskich*.
- Figura jest siedząca, odziana w togę akademicką, trzymająca sferę armilarną w jednej ręce, mająca oczy obrócone ku niebu.
- Pomysłodawcą pomnika był Stanisław Staszic. Wiązał jego powstanie z budową gmachu Towarzystwa Przyjaciół Nauk (dzisiejszy budynek Polskiej Akademii Nauk stojący za pomnikiem).
- Posąg został zaprojektowany przez Duńczyka Bertela Thorvaldsena – podpisał on kontrakt na jego realizację w 1820 roku, ale pomnik został odstąpiony dopiero w 1830 roku. Pieniądze na realizację pochodziły z publicznej zbiórki, choć w większej części koszt pokrył Stanisław Staszic.
- Odlew z brązu został wykonany w zakładzie brązowniczym Norblina przy ul. Długiej w Warszawie. Prace prowadziła rodzina Gregoire.
- Pomnik figuruje na wielu pocztówkach i zdjęciach.
- Został uszkodzony w czasie powstania warszawskiego, a następnie obalony przez Niemców i wywieziony z zamiarem przetopienia. Po II wojnie światowej zrekonstruowano go z oryginalnych elementów.
- Pomnik jest chroniony wpisem do rejestru zabytków.

Pomnik Mikołaja Kopernika. Fot. P. Stryczyński

POMNIK JÓZEFA PONIATOWSKIEGO

- Pomnik upamiętnia polskiego generała, wodza wojsk polskich Księstwa Warszawskiego (w czasach napoleońskich).
- Książę przedstawiony jest jako jeździec na koniu – rzeźba była wzorowana na rzymskim pomniku Marka Aureliusza. Obecnie stoi przy Krakowskim Przedmieściu przed Pałacem Prezydenckim.

- Posąg został zaprojektowany przez Duńczyka Bertela Thorvaldsena – umowa o realizację pomnika została podpisana w 1820 roku. Gotowy model został zaprezentowany dopiero w 1829 roku. Posąg był gotowy trzy lata później (w 1832 roku).
- Odlew z brązu został wykonany w zakładzie brązowniczym Klaudiusza Gregoire i jego syna Emila (dawny zakład Norblina) przy ul. Długiej w Warszawie.
- Początkowo pomnik miał stać na placu Krasińskich, następnie przed Pałacem Namiestnikowskim (obecnie Pałac Prezydencki). Po odlaniu pomnika została jednak cofnięta zgoda cara na jego ustawienie w tym miejscu. Pomnik trafił do Modlina, a następnie do rezydencji Paskiewicza w Homlu (obecnie miasto na Białorusi). Do Polski pomnik powrócił dopiero w 1922 roku – odsłonięto go na placu Saskim (obecnie pl. Piłsudskiego).
- Pomnik figuruje na wielu pocztówkach i zdjęciach.
- Zniszczony w czasie II wojny światowej; po ponownym odlaniu w 1952 roku został odsłonięty w miejscu, w którym stoi do dziś.
- Pomnik jest chroniony wpisem do rejestru zabytków.

Pomnik Księcia Józefa Poniatowskiego.
Fot. P. Stryczyński

POMNIK ADAMA MICKIEWICZA

- Jednym z inicjatorów i koordynatorów budowy pomnika był pisarz Henryk Sienkiewicz.
- Pomnik przedstawia Adama Mickiewicza w pozycji stojącej, w surducie, z prawą ręką na piersi.
- Inicjatywa została zainaugurowana w 1897 roku, a monument został odsłonięty 24 grudnia 1898, w setną rocznicę urodzin poety.
- Pieniądze na realizację przedsięwzięcia pochodziły z publicznej zbiórki.
- Projekt rzeźby powierzono Cyprianowi Godebskiemu. Figura poety została odlana w brązie we Włoszech, w pracowni Piotra Lippiego.
- Rozważano różne lokalizacje pomnika, m.in. pl. Trzech Krzyży i pl. Warecki (obecnie pl. Powstańców Warszawy) – ostatecznie przyjęto skwer przy Krakowskim Przedmieściu.
- Pomnik figuruje na wielu pocztówkach i zdjęciach.
- Został wysadzony w powietrze przez Niemców w 1944 roku. Po wojnie pomnik został odtworzony.
- Pomnik jest chroniony wpisem do rejestru zabytków.

Pomnik Adama Mickiewicza. Fot. P. Stryczyński

KOLUMNA ZYGMUNTA III WAZY

- Pomnik wzniesiony ku czci Zygmunta III Wazy – króla Polski w latach 1587–1632.
- Na ponad 20-metrowej kolumnie figuruje postać w zbroi, z szablą i krzyżem w rękach oraz koroną na głowie.
- Fundatorem był Władysław IV Waza, syn Zygmunta. Uroczystego odsłonięcia dokonano w 1644 roku – to najstarszy warszawski pomnik.
- Posąg wyrzeźbiony przez Włocha Clemente Molli został odlany z brązu przez ludwisarza Daniela Tyma.

- Pomnik figuruje na wielu pocztówkach, zdjęciach i obrazach, jest jednym z symboli Warszawy i atrakcją turystyczną.
- Kolumna wraz z rzeźbą zostały zniszczone przez Niemców w 1944 roku. Monument został zrekonstruowany po wojnie.
- Pomnik jest chroniony wpisem do rejestru zabytków.

DLA POSZERZENIA WIEDZY WARTO SIĘGAĆ PO OPRACOWANIA KSIĄŻKOWE:

- *Warszawskie Pomniki*, Wiesław Głębocki,
- *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Irena Grzesiuk-Olszewska.

POMOCE DYDAKTYCZNE

KARTKI Z NAZWAMI POMNIKÓW ORAZ WSKAZÓWKAMI DOTYCZĄCYMI OPRACOWAŃ DO WYŁOSOWANIA PRZEZ UCZNIÓW

POMNIK MIKOŁAJA KOPERNIKA

Historię pomnika Kopernika można poznać, czytając artykuł Piotra Biegańskiego *Pomnik Kopernika w Warszawie* opublikowany w czasopiśmie „Ochrona Zabytków” nr 1 z 1953 roku (str. 47–54). Link do czasopisma: http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/Content/63369/Ochrona_Zabytkow-r1953_TO6_N1.pdf
Inna literatura: *Warszawskie Pomniki*, Wiesław Głębocki oraz *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Irena Grzesiuk-Olszewska.

POMNIK JÓZEFA PONIATOWSKIEGO

Historię pomnika Poniatowskiego można przeczytać na portalu culture.pl. Link do artykułu: <https://culture.pl/pl/dzielo/bertel-thorvaldsen-pomnik-ksiecia-jozefa-poniatowskiego>
Inna literatura: *Warszawskie Pomniki*, Wiesław Głębocki oraz *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Irena Grzesiuk-Olszewska.

KOLUMNA ZYGMUNTA III WAZY

Historię kolumny Zygmunta można poznać, czytając artykuł Krzysztofa Lesiaka *Kolumna Zygmunta: jej kolejne przekształcenia i restauracje* opublikowany w czasopiśmie „Ochrona Zabytków” nr 50/2 z 1997 roku (str. 121–141). Link do artykułu: http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Ochrona_Zabytkow/Ochrona_Zabytkow-r1997-t50-n2/Ochrona_Zabytkow-r1997-t50-n2-s121-141/Ochrona_Zabytkow-r1997-t50-n2-s121-141.pdf
Inna literatura: *Warszawskie Pomniki*, Wiesław Głębocki oraz *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Irena Grzesiuk-Olszewska.

POMNIK ADAMA MICKIEWICZA

Historię pomnika Mickiewicza można przeczytać na portalu histmag.org. Link do artykułu: <https://histmag.org/Dzieje-pomnika-Adama-Mickiewicza-3118/1>
Dzieje budowy pomnika zostały opisane przez Zygmunta Wasilewskiego w 1899 roku. Link do publikacji: <http://bcpw.bg.pw.edu.pl/Content/6560/zwpm.pdf>
Inna literatura: *Warszawskie Pomniki*, Wiesław Głębocki oraz *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Irena Grzesiuk-Olszewska.

KARTA POMNIKA

Wyjaśnij, kogo pomnik upamiętnia...

Opisz formę pomnika oraz wygląd postaci...

Wskaż, z jakiej okazji pomnik został postawiony, kiedy oraz kto był jego inicjatorem...

Ustal, kto zaprojektował pomnik, kto wyrzeźbił, a kto wyprodukował i sfinansował...

Wskaż, ile czasu powstawał, czy prace przebiegały bez problemu...

Określ, z jakiego materiału został wykonany, jakiej techniki do tego użyto...

Przybliż, w jaki sposób go stawiano, dlaczego stoi akurat w danym miejscu, czy był przestawiany w inne miejsce...

Dowiedz się, czy był obiektem budzącym emocje, czy był lubiany przez warszawiaków lub turystów, czy uwieczniano go na fotografiach, pocztówkach...

Wyjaśnij, czy ucierpiał w czasie wojen, czy nosi na sobie ślady zniszczeń...